

Markéta
Dočekalová

tvůrčí psaní

pro každého

jak psát pro noviny
a časopisy

jak vymyslet
dobrý příběh

praktická cvičení

tvůrčí psaní

Markéta Dočekalová

Tvůrčí psaní pro každého

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7

obchod@gradapublishing.cz, www.grada.cz

tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400

jako svou 2602. publikaci

Odpovědná redaktorka Dana Flídřová

Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková

Fotografie na obálce profimedia.cz/CORBIS

Počet stran 152

První vydání, Praha 2006

Vytiskl Pbtisk Příbram

Prokopská 8, Příbram VI

© Grada Publishing, a.s., 2006

Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2006

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-247-1602-2

ELEKTRONICKÁ PUBLIKACE

ISBN 978-80-247-9111-1 (ve formátu pdf)

ÚVOD	7
1. CO OBNÁŠÍ TVŮRČÍ PSANÍ?	9
1.1 Co to je tvůrčí psaní?	9
1.2 Mohu se psaní naučit?	13
1.3 Tvůrčí psaní jako koníček	15
1.4 Tvůrčí psaní jako přivýdělek	16
1.5 Tvůrčí psaní jako hlavní obživa	18
1.6 Jaká je šance stát se slavným?	20
1.7 Praktika: Malý test vašich předpokladů pro novinářskou či spisovatelskou práci	21
2. TEORIE VERSUS PRAXE	23
2.1 Rozhovory	24
2.2 Recenze	24
2.3 Reportáže	25
2.4 Obrazový materiál	26
2.5 Novinářská etika	27
3. INTERNET	29
3.1 Žurnalistika na internetu	29
3.2 Blogy – internetové deníčky	30
4. ŽURNALISTIKA	33
4.1 Zpravodajství	34
4.2 Publicistika	34
4.3 Teorie žánrů	35
5. REPORTÁŽ	38
5.1 O čem psát?	39
5.2 Jak psát?	40
5.3 Kompozice a detail	41
5.4 Nejčastější chyby	42
5.5 Praktika – reportáž	43
Najděte chyby	50
6. INTERVIEW	54
6.1 Trocha historie	54
6.2 Jak na to?	55
6.3 Teorie žánru	57
6.4 Rozhlas a televize	58
6.5 Dobré rady	59
6.6 Praktika – interview	59
Najděte chyby	62
7. FEJETON	64
7.1 Metoda psaní fejetonu	64
7.2 Praktika – fejeton	67
Najděte chyby	68

8.	SLOUPEK	75
8.1	Rozdíl mezi fejetonem a sloupkem	75
8.2	Téma pro sloupek	76
8.3	Praktika – sloupek	77
	Najděte chyby	78
9.	RECENZE	81
9.1	Praktika – recenze	81
	Najděte chyby	84
10.	KOMENTÁŘ	85
10.1	Praktika – komentář	85
	Najděte chyby	89
11.	GLOSA	91
11.1	Praktika – glosa	91
	Najděte chyby	92
12.	SOUDNIČKA	93
12.1	Praktika – soudnička	93
	Najděte chyby	95
13.	NEKROLOG	96
13.1	Praktika – nekrolog	96
	Najděte chyby	97
14.	DALŠÍ ŽURNALISTICKÉ ŽÁNRY	99
15.	PŘÍBĚH	101
15.1	Nápad a námět	101
15.2	Začátek příběhu – situace	105
15.3	Hlavní část příběhu – komplikace	108
15.4	Závěr (rozuzlení)	118
15.5	Rekapitulace	120
15.6	Sloučení všech částí děje v jeden celek	121
15.7	Praktika – příběh	124
	Najděte chyby	126
16.	CO DÁL?	131
16.1	Spolupráce s médii	132
17.	NEJČASTĚJI POKLÁDANÉ OTÁZKY	135
18.	PŘÍLOHY	140
18.1	Sedmero práv novináře (zdroj: Syndikát novinářů ČR)	140
18.2	Etický kodex novináře (zdroj: Syndikát novinářů ČR)	141
18.3	Deklarace principů novinářského chování (zdroj: Syndikát novinářů ČR)	143
19.	KLÍČ K PRAKTIKŮM	144
	INTERNETOVÉ ODKAZY	146
	SEZNAM LITERATURY	147
	REJSTŘÍK	148
	O AUTORCE	151
	poznámky	152

Milí přátelé,

tvůrčí psaní vyučuji již řadu let a denně setkávám ve svých kurzech mnoho nadšených „psavců“, kteří se chtějí naučit psát. Neustále prožívám se svými kurzisty okamžiky radosti i zklamání, které je na cestě za vysněnými cíli provázejí. Někteří dosahují úspěchů rychle, jiným to dá práce poněkud více, ale všichni od samého počátku řeší stejný problém – nedostatek učebnic. Proto jsem se rozhodla, že převedu svůj „Velký kurz tvůrčího psaní“, který již několik let vyučuji, do knižní podoby. Mým cílem bylo vytvořit praktickou a moderní učebnici tvůrčího psaní, po jejímž zvládnutí byste měli být připraveni začít veřejně publikovat v novinách, časopisech, na internetu nebo třeba knižně.

Snažila jsem se, aby vznikla učebnice kamarádká a lidská, která se stane Vaším každodenním rádcem a pomocníkem. Nezáleží na tom, kolik je Vám let. V kurzech se setkávám s těmi, co mají čerstvě občanku, i s těmi, kteří si dávno již užívají spokojeného důchodu. Jednu z nejlepších reportáží, co jsem kdy četla, napsala kurzistka, které bylo téměř sedmdesát let. A literární soutěž, pořádanou v rámci jednoho z kurzů, zase pro změnu vyhrála nejmladší účastnice – teprve čtrnáctiletá dívka. Nejdůležitější je Vaše chuť, odvaha a píle. Pokud jsou Vám tyto tři atributy vlastní, věřím, že taje i úskalí tvůrčího psaní s touto publikací nakonec zvládnete.

V učebnici se seznámíte s nejpoužívanějšími současnými publicistickými žánry, celkově projdeme 15 nejfrekventovanějších žurnalistických útvarů a detailně si také vyložíme problematiku stavby příběhu a budování postav, což je základ jak pro literární žánry (jako je povídka, novela nebo třeba román), tak i pro filmovou tvorbu. Po zvládnutí učebnice by pro Vás nemělo být problémem pořídit a zpracovat kvalitní rozhovor, napsat reportáž, sloupek, glosu nebo třeba fejeton. Mělo by Vám být jasné, jaký je například rozdíl mezi zpravodajstvím a tvůrčím psaním, měli byste být schopni poradit si i při tvorbě menších literárních útvarů. Nemělo by pro Vás být obtížné vymyslet a postavit dobrý příběh.

Slibuji, že Vám nebudu nabízet jen suchou teorii, protože velmi dobře vím, jak je nudná, a hlavně, jak pramálo odráží to, co Vás při této tvůrčí práci bude neustále potkávat. Už teď mi je jasné, jak mi budou někteří mí kolegové lát a spílat, že jsem se v některých svých kapitolách nedržela striktně oficiální teorie nebo prozradila i určitá profesní tabu. A já předem říkám, že tak činím záměrně a s cílem připravit Vás, „psavce“, skutečně dobře na vstup do světa, kde se psaný projev stává produktem, výrobkem určeným k prodeji. Teorie nemůže sama o sobě existovat – odtržena od každodenní praxe se potom stává jen jakousi fosilií, která poslouží snad jen u nějakého písemného testu vědomostí nebo u zkoušky, ale v běžném novinářském, spisovatelském či scenáristickém životě Vám zas tak moc nepomůže.

Aby bylo jasno – teorie je důležitá. O tom není pochyb a sama ji samozřejmě vyučuji. Neobejdete se bez znalosti základních stavebních kamenů jednotlivých žánrů, protože jinak nikdy Váš fejeton nebude fejetonem. Na druhou stranu Vám však tady nebudu kázat poučky, o kterých vím, že v praxi zkrátka nefungují. A v tomto smyslu je tato učeb-

nice tak trochu kacířská. Pevně však věřím, že právě tento princip ji odlišuje od většiny učebnic tvůrčího psaní a dělá z ní praktického rádce pro každého začátečníka.

Závěrem bych ráda poděkovala všem svým studentům, a to nejen za neustálé podněty, kterých se mi od nich při výuce dostává, ale hlavně i za svolení k publikování jejich prací, jež jsem použila v praktických cvičeních této knihy. Tato praktika jsou nedílnou součástí většiny kapitol, klíč k nim najdete v závěru této příručky.

Vřelé díky patří i mým učitelům, zejména pak scenáristům panu Lew Hunterovi a Sydu Fieldovi, jež se mi stali v mnohém vzorem.

A protože mě vždy zajímaly názory mých studentů, můžete mi samozřejmě kdykoliv napsat na adresu info@scenare.cz, stejně tak jako navštívit mé stránky www.scenare.cz. Přeji Vám pohodové studium!

*Vaše
Markéta Dočekalová*

1 CO OBNÁŠÍ TVŮRČÍ PSANÍ?

Každý z vás má samozřejmě jiná očekávání. Ráda bych se v této kapitole věnovala tomu, co oblast tvůrčího psaní vlastně obnáší. Ze své praxe s kurzisty vím, že vás všechny trápí stejné otázky, a na ty nejdůležitější si v této kapitole odpovíme. Než skutečně začnete psát pro veřejnost, měli byste dobře vědět, co všechno vás může potkat a také nejspíše potká. Chystáte se otevřít pomyslné dveře do světa, kde vaše jméno ztratí punc anonymity a vaše myšlenky se stanou zbožím. Pokud v tomto světě uspějete, ještě mnohokrát si na tuto první kapitolu vzpomenete, to mi věřte. A je dokonce možné, že všechna varování v ní obsažená oceníte až za poměrně dlouhou dobu. Byla bych ale špatným učitelem a rádcem, kdybych právě touto kapitolou nezačala.

1.1 CO TO JE TVŮRČÍ PSANÍ?

Psát se učíme všichni, po technické stránce tedy můžeme většinou všichni říci, že umíme psát. Psaní je jedna z prvních disciplín, která nás potkává ve škole po zasednutí do lavice. Během našeho života nás potom psaní provází dále, a i když mění své formy a způsoby (dříve se například hodně psávaly klasické dopisy, dnes naopak převládají dopisy elektronické, formou e-mailu). Nikdy se vlastně psaní nezbavíme. Není však psaní jako psaní. Co to vlastně je za disciplínu, to „tvůrčí psaní“?

Někteří z nás postupem času zjistí, že je jim psaní blízké. Pozná se to docela snadno – máte chuť si sednout a zaznamenat písemně své dojmy, pocity nebo zážitky. Dříve si mnoho děvčat psávalo deníček, dnes si mnoho lidí zřizuje elektronické deníčky na internetu, tzv. blogy. Ačkoli funkce těchto deníčků je vlastně stále stejná – dát průchod vlastním emocím a pustit je ven formou psaného slova – smysl je rozdílný. Zatímco dříve si dívky psávaly deníčky právě jen proto, aby si ulevily a někomu (či spíše „něčemu“) svěřily své nejhlubší pocity a zážitky, elektronické deníčky jsou určené ke čtení široké veřejnosti. Klasický dívčí deníček 19. a nebo počátku 20. století bylo cosi velice intimního, cosi, co se pečlivě schovávalo a nebylo určeno ke čtení ostatním. Dnešní elektronické deníčky naopak určené dalším lidem jsou, jejich autoři již ve fázi psaní vědí, že se světu. Je to velice hezký příklad, jak si ukázat základní rozdíl mezi „psaním“ a „tvůrčím psaním“. Tvůrčí psaní jakožto disciplína je totiž obor, který dává vzniknout různým druhům literárních děl s cílem poskytnout je ke čtení veřejnosti. Zní to možná až neuvěřitelně prostě a samozřejmě, ale pro pochopení disciplíny tvůrčího psaní je to velice důležité. Pokud totiž píšete skutečně jen pro sebe a vaším cílem není dát své výtvary komukoliv číst, potom nemusíte ani absolvovat žádné kurzy tvůrčího psaní. Zkrátka si píšete sami pro sebe a ničím jiným se neznepokojíte. Psychologové doporučují psaní i jako jistý druh uvolnění a utřídění myšlenek. Z pohledu ryze profesního je autor člověk, který píše v prvé řadě proto, aby jeho díla četli ostatní. Odkrývá své nitro a duši a očekává určitou zpětnou vazbu od svých čtenářů. Tato vazba je pro autora velice

Tvůrčí psaní jakožto disciplína je obor, který dává vzniknout různým druhům literárních děl s cílem poskytnout je ke čtení veřejnosti. Z pohledu ryze profesního je autor člověk, který píše v první řadě proto, aby jeho díla četli ostatní. Odkrývá své nitro a duši a očekává určitou zpětnou vazbu od svých čtenářů.

důležitá, ale zároveň také často hodně bolestná. Tvoří totiž to, čemu říkáme „kritika“ a co je základem a neoddelitelnou součástí tvůrčího psaní. S kritikou se každý autor musí naučit žít a často to je právě kritika, která ho může uvrhnout do temných vod pochybností.

Tvůrčí psaní je oblast lidské činnosti, kde si člověk velice často klade otázku, zda to má smysl. Kladou si ji jak začínající autoři, tak zkušení

profesionálové. Tvůrčí psaní má totiž jedno veliké úskalí – není jako pečení bábovky. Bábovku buď upečete dobře a všem chutná, nebo se nepovede a hned to poznáte. S psaním je to v tomto ohledu mnohem složitější. Někteří vás budou chválit a plácát po zádech a jiní budou říkat, že vaše psaní nestojí za nic. Zcela běžně budete dostávat naprosto protichůdné ohlasy na svou tvorbu a nikdy vlastně nebudete pořádně vědět, jak na tom jste. Bohužel, na tento fakt si musí každý autor zvyknout a musí se naučit usínat bezstarostným spánkem i v těch dnech, kdy ho kritika cupuje na cimpr campr. Ne, to není arogance ani namyšlenost. To je pud sebezáchovy každého autora.

Tak jako nikdy nebudete vědět, jestli je váš materiál skutečně dobrý, nebo skutečně špatný, nikdy není jasné, který kritik má vlastně pravdu. Proto svým studentům vždy říkám: „Pokud vás tvůrčí psaní baví, je vám při něm dobře a píšete srdcem, potom to rozhodně smysl má.“ Většina autorů přiznává, že psaní pro ně má zejména hluboký osobní smysl, je to určitá ventilace emocí a to nikdy není k zahazení. Protože jsou však tito lidé duší „autoři“, potřebují ke své spokojenosti svá díla zveřejňovat, jak jsme si vysvětlili výše. A mnoho z nich právě díky této potřebě trpí, protože si nikdy nejsou jistí, zda jsou, nebo nejsou dobří, zda to, co napsali, se čtenářům líbí. Možná řeknete, že v tomto ohledu je skvělý internet, kde každý autor může vcelku bez větších potíží publikovat a ihned sledovat reakce čtenářů na své dílo. Potíž je však v tom, že čtenáři daleko radši napíší svůj ohlas na něco, co se jim nelíbí, než na něco, co je nadchlo. Praxe ukazuje, že jen velmi malé množství čtenářů napíše pozitivní ohlas, pošle pochvalu, zkrátka autora „jen tak“ pochválí. Setkáváme se s tím denně i v běžné praxi novin a časopisů, sledujeme to v televizi. Většina lidí sedne a napíše svůj ohlas ve chvíli, kdy jsou nespokojeni. Často tím pro autora vzniká zkrslý obrázek toho, jaká je vlastně jeho tvorba. A zkušený autor vám řekne, že když ve svých ohlasech pod materiálem

zveřejněném na internetu najde nějaké ty pochvaly, většinou je to důvod k opravdu hodně velké radosti. Kritizovat, hanit a „navážet se“ do autora je totiž zajímavější. Bohužel, často to však o skutečné kvalitě jeho tvorby neříká vůbec nic.

Praxe ukazuje, že jen velmi malé množství čtenářů napíše pozitivní ohlas, pošle pochvalu, zkrátka autora „jen tak“ pochválí. Setkáváme se s tím denně i v běžné praxi novin a časopisů, sledujeme to v televizích. Většina lidí sedne a napíše svůj ohlas ve chvíli, kdy jsou nespokojeni. Často tím pro autora vzniká zkrslý obrázek toho, jaká je vlastně jeho tvorba.

Co tedy zbývá nebohému autorovi, když chce vědět, jak si vlastně stojí? Je to snad zaklínadlo dnešní doby jménem sledovanost a prodejnost? Je měřítkem kvality

skutečný zájem čtenářů, tedy počet prodaných výtisků knížky, magazínu, novin... nebo třeba návštěvnost filmu v kinech? Kdybychom tvrdili, že ano, znamenalo by to současně, že nejkvalitnější žurnalistika se objevuje na stránkách bulváru a nejlepší filmy jsou komerční trháky typu „Kameňák“, neboť z masového hlediska je o ně největší zájem. Určitě se ale shodneme na tom, že o samotné umělecké kvalitě díla masová návštěvnost nebo prodaný náklad vypovídá opravdu jen velmi, velmi málo. Co tedy? Je to snad naopak? Je kvalitním dílem to, co čtou minority? Pozná se kvalitní spisovatelská nebo novinářská práce podle toho, že neoslovuje masy? I to je samozřejmě nesmysl. Je mnoho úžasných a skutečně kvalitních filmů, jejichž návštěvnost byla v pravdě masová, a mnoho kvalitních knih, jichž se prodala závratná množství. Ani tady odpověď bohužel nenajdeme.

Zbývá nám tedy poslední měřítko – takzvaná odborná kritika. A mohlo by se zdát, že to bude skutečně jediné objektivní měřítko kvality, protože jde o posouzení erudovaným odborníkem. Ani to však není tak jednoduché, jak by se mohlo na první pohled zdát. I kritik si totiž chce udělat „jméno“ a chce se stát „známým“. A to se mu mnohem rychleji povede, když bude ostře kritizovat, než když bude chválit. Proto si všimněte, že pochvalných kritik najdete v tisku jen minimum. Ono to zároveň má i své opodstatnění, protože jde o „kritiku“, nikoliv o „hodnocení“ či dokonce „pochvalu“. Úkolem kritika je kritizovat, tedy analyzovat a nacházet chyby, a je-li kritika konstruktivní, potom také navrhopvat řešení. Často potom slychám od začínajících autorů, že kritik jim vše zkritizoval. Inu samozřejmě, vždyť je to jeho chléb, jeho obživa. A autor se s tím musí smířit. To však zdaleka není jediný problém z tzv. odbornou kritikou. Je tu ještě další, mnohem závažnější problém, který neustále potkáváme přímo v praxi. Mohli bychom ho nazvat „kritici versus čtenáři.“ Paradoxně totiž oficiální kritika bývá od názorů čtenářské obce hodně odlišná a někdy dokonce až tak moc, že autoři řeší otázku, zda mají psát tak, aby se to zalíbilo kritice, nebo tak, aby se to líbilo čtenářům. Osobně preferuji variantu číslo dvě, bez ohledu na to, že stoupaní po pomyslném kariérním žebříčku bude jistě pomalejší.

Také kritik si chce udělat „jméno“ a chce se stát „známým“. A to se mu mnohem rychleji povede, když bude ostře kritizovat, než když bude chválit. Proto si všimněte, že pochvalných kritik najdete v tisku jen minimum.

Ono to zároveň má i své opodstatnění, protože jde o „kritiku“, nikoliv o „hodnocení“ či dokonce o „pochvalu“. Úkolem kritika je kritizovat, tedy analyzovat a nacházet chyby, a je-li kritika konstruktivní, potom také navrhopvat řešení. Paradoxně však oficiální kritika bývá od názorů čtenářské obce hodně odlišná a někdy dokonce až tak moc, že autoři řeší otázku, zda mají psát tak, aby se to zalíbilo kritice, nebo tak, aby se to líbilo čtenářům.

Vedle odborných kritik však existuje ještě i hodnocení díla, které nazýváme recenzí. I s tímto žánrem se seznámíte v této publikaci, ale v tuto chvíli je vhodný okamžik, abychom si tu řekli, že pro autora je mnohem důležitější názor recenzenta než odborného kritika. Zatímco kritik pouze hledá chyby, recenzent by měl dílo komplexně a objektivně zhodnotit. Kritik je vlastně oponent, píše cosi jako oponenturu, má autora bičovat svou kritikou k lepšímu výkonu. Recenzent je však někdo, kdy by měl být schopen dílo skutečně odborně a objektivně posoudit. Recenzent některé části díla chválí, jiné kritizuje, analyzuje a porovnává s jinými srovnatelnými díly. Recenze je tedy pro autora stravitelnější a také mu může pomoci více než ostrá odborná kritika, která ho většinou jen uvrhne do totální deprese. Dobrých recenzentů je však jako šafránu a navíc, aby

Zatímco kritik pouze hledá chyby, recenzent by měl dílo komplexně a objektivně zhodnotit. Kritik je vlastně oponent, píše cosi jako oponenturu, má autora bičovat svou kritikou k lepšímu výkonu. Recenzent je však někdo, kdy by měl být schopen dílo skutečně odborně a objektivně posoudit. Recenzent některé části díla chválí, jiné kritizuje, analyzuje a porovnává s jinými, srovnatelnými díly.

V množství knih, které dnes na trhu vycházejí, většina prvotín bez povšimnutí zapadne. A pokud se nějakému začátečníkovi stane, že ho odborná kritika roznese na kopytech, může se z toho tedy spíše radovat – lepší reklamu si nemohl přát. Už samotný fakt, že si ho někdo všiml, věnoval mu čas a prostor, je velkým úspěchem.

U tvůrčího psaní platí mnohem více než kde jinde, že není na světě autor ten, aby se zavděčil lidem všem (a už vůbec ne kritikům).

vůbec ne kritikům). A je-li kdekoli na světě jediný člověk, kterému jste svou tvorbou udělali radost, zpřijemnil mu večer, nebo mu dokonce i pomohli, potom to rozhodně smysl má. Bohužel, jen někdy máte to štěstí, že se o existenci takového člověka dozvíte.

Kdysi dávno jsem napsala povídku, kterou oficiální kritika zcela roznesla na kopytech. A vzápětí mi přišel dopis od jakési čtenářky, která mi psala, že po přečtení mé povídky změnila názor a rozhodla se nespáchat sebevraždu. Zatrnulo mi. Ano, až takový dosah může mít to, čemu zcela prostě a obyčejně říkáme „tvůrčí psaní.“ Kladu si otázku: „Měla ta špatná povídka smysl? A byla vůbec špatná?“ Vidíte, tvůrčí psaní přináší mnoho otázek a hledání odpovědí není vždy snadné. Většinou však platí, že píšete-li s nadšením a srdcem, vaše činnost smysl má. Již v tomto okamžiku, na začátku tohoto kurzu, si však musíte být vědomí faktu, že ne každému se bude líbit to, co píšete, a že ne každý to bude říkat něžně. Akceptujte to, ale nepřestávejte psát. Přesně toto všechno se totiž skrývá za těmi dvěma, zdánlivě obyčejnými slovy – „tvůrčí psaní“.

vaší prvotině skutečně dobrý recenzent věnoval vůbec pozornost, musíte mít už pro svou prvotinu docela velkou reklamu. V množství knih, které dnes na trhu vycházejí, tak většina prvotín bez povšimnutí zapadne. A pokud se nějakému začátečníkovi stane, že ho odborná kritika roznese na kopytech, může se z toho tedy spíše radovat – lepší reklamu si nemohl přát. Už samotný fakt, že si ho někdo všiml, věnoval mu čas a prostor, je velkým úspěchem. A to je také jediný recept, jak je možné na kritiku pohlížet, vyrovnat se s ní a přežít ji. Nic to však nemění na faktu, že nikdy nebudete pořádně vědět, zda je vaše dílo tak geniální, nebo tak špatné, neboť hranice mezi tím je velmi tenká a měřítka kvality jsou velmi nepřesná a subjektivní.

1.2 MOHU SE PSANÍ NAUČIT?

Ano i ne. Můžete se naučit teorii žánrů a zvládnout problematiku kompozice (vnitřní stavby díla). Můžete rozvíjet svou slovní zásobu k dokonalosti, aby vám sloužila co nejlépe. Můžete se naučit přesně vyjadřovat a můžete perfektně zvládnout různé styly. Přesto – abyste byli schopní psát, musíte v sobě mít cosi, co čeština trefně nazývá „básnické střevo.“ Jiný tomu říká „talent“ a další „dispozice.“ Jednoduše a prostě řečeno, mělo by vás psaní bavit a jít tak nějak samo od ruky (to však neznamená, že nebudete škrtat a přepisovat).

Když to shrneme, řekněme, že k tomu, abyste se mohli naučit tvůrčímu psaní, musíte mít i určitý talent. A máte ho? Budete se divit, ale tuto otázku si kladou všichni autoři. Rozdíl je v tom, že ti slavní si to již nechávají jen pro sebe. Co to vlastně je ten pověstný „talent“ k tvůrčímu psaní?

Řekněme, že to je jakási dispozice vyjádřit slovy pocity, emoce a zážitky, dispozice fabulovat a ovládat svou fantazii ku prospěchu věci a dispozice vytvářet psané materiály, které zaujmou širší čtenářskou obec. To samo o sobě však nestačí. Žádný talent není natolik výrazný, aby se dokázal obejít bez studia teorie, aby se dokázal obejít bez tréninku a usilovné práce. Proto pokud máte talent a přidáte studium a usilovnou práci, můžete se skutečně stát spisovatelem nebo dobrým novinářem. Všimněte si však, že záměrně píš „můžete se stát“, nikoliv „stanete se“. Bohužel vám nezaručím, že se po zvládnutí této učebnice skutečně dobrým spisovatelem nebo novinářem stanete, i když zrovna máte talent a psaní milujete. Mohu jen doufat a věřit, vycházejíc ze zkušeností z mé výuky, že většina z vás se skutečně podaří zvládnout základy tvůrčího psaní a že budete opravdu umět na požádání napsat skvělý fejeton nebo třeba sloupek či dokonce povídku. Existují však signály, podle kterých je možné poznat, že se vám to s velkou pravděpodobností nepodaří a že byste se na oblast tvůrčího psaní vrhat neměli. Než se trápíte, je lepší si o těchto signálech něco říci.

Talent k tvůrčímu psaní je jakási dispozice vyjádřit slovy pocity, emoce a zážitky, dispozice fabulovat a ovládat svou fantazii ku prospěchu věci a dispozice vytvářet psané materiály, které zaujmou širší čtenářskou obec.

CO JE TO?

Jak se tedy pozná, že vám bude tvůrčí psaní nejspíš dělat velké problémy? Je to prosté – hrozně neradi píšete. Když se máte vyjádřit písemně, svírá se vám z toho žaludek. Slohové práce ve škole pro vás vždycky byly utrpením, nikdy jste nevěděli o čem psát. Popsat jednu stránku pro vás byl vždycky přetěžký úkol. Nikdy by vás nenapadlo trávit volný čas tím, že si budete „jen tak“ něco psát. Psaní vás znervózňuje, stresuje a vyvo-

Klasické symptomy člověka, který bude mít s tvůrčím psaním velké problémy:

- Hrozně nerad píše.
- Když se má vyjádřit písemně, svírá se mu z toho žaludek.
- Slohové práce ve škole pro něj byly utrpením, nikdy nevěděl o čem psát.
- Popsat jednu stránku je pro něj vždy přetěžký úkol.
- Nikdy by ho nenapadlo trávit volný čas tím, že si bude „jen tak“ něco psát.
- Psaní ho znervózňuje, stresuje a vyvolává v něm obavy.

MĚLI BYSTE VĚDĚT

lává ve vás obavy. Všechno to jsou klasické „symptomy“ člověka, který nemá ono „básnické střevce“.

Možná si říkáte, že takový člověk přeci nebude chodit do kurzu tvůrčího psaní a nebude si kupovat učebnici. Mýlíte se. Mnoho lidí se domnívá, že tyto „symptomy“ je možné zvládnout, zrušit, vymýtit podobně jako nějaký zlozvyk. A chtějí to udělat právě tím, že se takzvaně „psát“ naučí. Pokud se na to budeme dívat takto pragmaticky, pak mohu říci, že se můžete skutečně naučit psát správně životopis nebo napsat referát či obchodní dopis. To se skutečně můžete naučit. S tvůrčím psáním to však nemá vůbec nic společného. Tomu se můžete naučit jen v případě, že je vám psaní skutečně blízké. Nejde totiž jen o jakési technické postupy, o pouhé zvládnutí teorie. Jde o mnohem více. Hezky to ukazuje má následující zkušenost.

Měla jsem v kurzu studenta, který byl velice bystrý a tvrdě dřel. Perfektně zvládl teorii, jeho slovní zásoba byla bohatá a styly ovládal jako málokdo. Řekl si, že psaní se přeci dá naučit a že se tedy stane slavným, bohatým a opěvovaným spisovatelem. Jeho plán měl jednu zásadní chybu: dělal to skutečně jen kvůli slávě a bohatství. Psal sice „podle učebnic“, ale zcela bez emocí a prožitků. V jeho materiálech nebyl ani „kousek člověka“. Všechny byly takové zcela neosobní, jakoby prefabrikované. Nakonec pochopil, že psát bez lásky ke psaní skutečně možné není a že to čtenář pozná. Pokud tedy píšete proto, že vás to baví a naplňuje, že cítíte nutkavou potřebu psát, máte obrovskou šanci se psaní skutečně „naučit.“ Děláte-li to však proto, že už se vidíte na vyšších stupních společenského žebříčku a ve společenských rubrikách periodik, potom byste svou energii měli nasměrovat někam jinam. Čtenář má totiž velice dobře vytríbený čich na autory, kteří do svých materiálů nedávají ani kousek sebe a kalkulují jen se svým umem zvládnutí teorie.

V takzvaném procesu „učení se psaní“ hraje roli nejen jistá teorie, kterou musí autor obsáhnout (a my se jí budeme samozřejmě věnovat), ale rovněž celá řada praktických cvičení určených zejména pro rozšiřování slovní zásoby a její dobré ovládnutí. V mých docházkových kurzech pořádaných v Praze tato cvičení a verbální tréninky děláme a jsou ve velké oblibě. Obecně jistě znáte radu, že každý autor musí hodně číst, aby měl dobrou slovní zásobu. Četba je samozřejmě důležitá, ale má jedno velké úskalí. Většinou se přimějeme číst jenom to, co nás baví a zajímá. To prakticky znamená, že čteme jenom určitý druh literatury a jen určitou skupinu autorů. Pohybujeme se tak jen v určitém okruhu slovní zásoby a také se učíme frázím a klišé. Aby se tento kruh přetnul, je třeba dělat i další cvičení a různé tréninky, které podpoří budování slovní zásoby

a práci s ní. A právě taková cvičení budete nacházet v závěru každé lekce pod názvem „praktika“, a to i s následným klíčem na konci učebnice. Uvidíte, že pokud tato praktika budete poctivě dělat, vaše slovní zásoba se rozšíří a budete ji dobře ovládat.

Četba je důležitá, ale má jedno velké úskalí. Většinou se přimějeme číst jenom to, co nás baví a zajímá. To prakticky znamená, že čteme jenom určitý druh literatury a jen určitou skupinu autorů. Pohybujeme se tak jen v určitém okruhu slovní zásoby a také se učíme frázím a klišé. Aby se tento kruh přetnul, je třeba dělat i další cvičení a různé tréninky, které podpoří budování slovní zásoby a práci s ní.

1.3 TVŮRČÍ PSANÍ JAKO KONÍČEK

Pokud máte tvůrčí psaní jako svůj koníček, jste nejšťastnější lidi na světě, to mi můžete věřit. Abyste se mohli své zálibě věnovat, potřebujete jen pero a papír. V dnešní době je samozřejmě základním nástrojem každého „psavce“ počítač, ale upřímně řečeno, jde-li jen o zálibu určenou pro příjemné trávení volného času, nemusí být počítač naprostou nutností. Pokud budete chtít své materiály publikovat, budete počítač samozřejmě potřebovat, protože se dnes již v jiné než elektronické podobě rukopisy ani neodevzdávají. Znam však mnoho autorů, kteří píší jen perem do svých papírových sešitů a s velkým úspěchem čtou potom své výtvary hlavně přátelům na různých večírcích. Je to klasické „psaní jako záliba“, je krásné, pohodové a naprosto svobodné. Abyste se mu mohli věnovat, nemusíte nikam chodit, nikam jezdit, za nic platit. Nepotřebujete žádné drahé náčiní, je vám jedno, jestli je venku hezky, nebo ošklivo. Netlačí vás žádné termíny, kdy musíte něco odevzdat, a nikdo vás netlačí do témat, kterými se nechcete zabývat. A i když nemáte žádné jiné ambice než potěšit svým psaním své nejbližší okolí, paradoxně máte největší šanci být skutečně hodně dobří. Máte totiž na své psaní nejvíce času a máte největší osobní svobodu.

Bohužel, „psaní jako záliba“ má u většiny autorů poměrně klasický průběh. Díky tomu, že pro svou tvorbu máte ty nejlepší podmínky, vznikají zajímavé materiály, které se líbí. A okolí vás začne postupně tlačít k tomu, že byste „s tím psaním měli začít něco dělat“. Začnou se vás ptát, proč to nepošlete někam do časopisu, proč svou práci nenabídnete. Začnou do vás rýpat, že je vás škoda jen pro takové psaní pro pár přátel, že si vaše materiály zaslouží více pozornosti. Že byste se měli více snažit a měli se začít protláčet do médií. A vám to začne vrtat v hlavě. Co když mají pravdu? Co když jsou ty mé materiály skutečně tak dobré, že bych mohl/mohla uspět na trhu? Co když dělám chybu, že jsem skromný nebo skromná? A jak vám to začne vrtat hlavou, začnete samozřejmě uvažovat o tom, že by vůbec nebylo špatné občas někde něco publikovat a třeba si tím i nějaký ten peníz přivydělat. Pokud nemáte počítač, budete si ho muset koupit. A pokud jste až dosud neměli žádné velké ambice, budete se muset změnit. Protože jen velké ambice vás mohou nabít dostatečnou energií, kterou potřebujete k tomu, abyste bez velkých škrábanců přežili prvá odmítnutí.

Časem začnete uvažovat o tom, že by vůbec nebylo špatné občas někde něco publikovat a třeba si tím i nějaký ten peníz přivydělat. Pokud nemáte počítač, budete si ho muset koupit. A pokud jste až dosud neměli žádné velké ambice, budete se muset změnit. Protože jen velké ambice vás mohou nabít dostatečnou energií, kterou potřebujete k tomu, abyste bez velkých škrábanců přežili prvá odmítnutí.

MĚLI BYSTE VĚDĚT

Stane se totiž to, že vyberete ze své tvorby materiály, které považujete za ty nejlepší, materiály, které měly u přátel a rodiny největší úspěch. Vyberete si, většinou zcela náhodně, nějaký časopis a tam své materiály pošlete. A čekáte na odpověď. Ve většině případů obdržíte odmítnutí. Je to logické – vy totiž netušíte, co v dané chvíli redakce potřebuje. V každé redakci se čísla připravují s předstihem a existuje určitý plán. V mnoha směrech se do něj nemusíte trefit, zejména pokud si ne zrovna šťastně vyberete časopis. Zažila jsem například, jak jedna autorka obeslala takřka všechny české deníky moc hezkým fejetonem o psech. Protože obdržela jen samá děkovaná odmítnutí, byla velmi zklamaná

a začala si myslet, že fejeton je špatně napsaný. Dala mi ho přečíst a já jsem musela konstatovat, že to je skutečně pěkný fejeton. Chyba byla jinde. Poradila jsem jí, ať materiál nabídne časopisu zaměřenému na chov psů. Učinila tak a uspěla na první pokus. Co z toho plyne? Že vás v začátku, kdy budete od fáze „psaní jako záliba“ přecházet k fázi „psaní jako přivýdělek“, čeká hodně drobných zklamání. A tady hrozí jedno velké nebezpečí. Představte si, že doposud jste si jen tak svobodně psali a bylo vám u toho moc hezky. Přátelé a nejbližší okolí vás chválilo a opěvovalo, měli jste úspěch a uznání. A najednou, když své materiály začnete nabízet, tak vám chodí odpovědi „děkujeme, ale materiál

Při prvním oslovení redakcí udělá většina z vás stejnou chybu. Vyberete ze své tvorby materiály, které považujete za ty nejlepší a které měly u přátel a rodiny největší úspěch. Vyberete si, zcela náhodně, nějaký časopis a tam své materiály pošlete. A čekáte na odpověď. Ve většině případů obdržíte odmítnutí. Je to logické – vy totiž netušíte, co v dané chvíli redakce potřebuje. Stane se vám to jednou, dvakrát, desetkrát. A nejméně polovina z vás v tomto zásadním okamžiku udělá chybné rozhodnutí – přestane psát.

se nám momentálně nehodí“. Stane se vám to jednou, dvakrát, desetkrát. Potom vám přijde odpověď, že vám materiál sice otisknou, ale že chtějí, abyste tohle a tohle přepsali, udělali to jinak, vypustili toto a přidali tamto. Vaše svoboda, stejně tak jako vaše sebevědomí, začne dostávat pořádné trhliny. A nejméně polovina z vás v tomto zásadním okamžiku udělá chybné rozhodnutí – přestane psát. Vydedukujete si z toho závěr, že vám okolí neříkalo pravdu, že vám jen chtěli udělat radost, potěšit vás a že vaše materiály zdaleka nejsou tak dobré, jak se původně zdálo. Zanevřete na psaní a začnete radši hrát třeba tenis...

Vy sami jste přišli o skvělý koníček a svět možná o talentovaného spisovatele nebo spisovatelku. Pokud je vám psaní skutečně koníčkem a trávíte s ním většinu svého volného času, počítejte dopředu s tím, co nastane. Teď už to víte a můžete se na to dobře připravit, abyste neskončili tak, že se svého koníčku nakonec, ku škodě své i ostatních, vzdáte. Pomůže vám v tom 16. kapitola této učebnice, kde spolu otevřeme tajemnou komnatu vašeho budoucího úspěchu. Tam se dozvíte, jak správným způsobem oslovovat redakce, jak si správně vybrat časopis nebo noviny pro svůj materiál a jak to všechno zprodukovat tak, aby šance na přijetí vašeho materiálu byla co největší. Do té doby si však odpovězte sami v sobě na nejdůležitější otázku: „Jsem ochoten a schopen vzdát se určité míry tvůrčí svobody?“ Než dojdete k 16. kapitole, měli byste mít v odpovědi na tuto otázku jasno. A pokud bude odpověď znít „ne“, potom vám upřímně radím, abyste si ponechali psaní skutečně jen jako svou zálibu určenou pro nejbližší přátele a okolí. Ušetříte si totiž mnoho strastiplných okamžiků.

1.4 TVŮRČÍ PSANÍ JAKO PŘIVÝDĚLEK

Již jsem to naťukla v předchozí části – zdá se to být docela ideální. Zatímco většina lidí za své koníčky platí nemalé peníze, vy můžete dělat, co vás baví, a ještě to dokonce i prodat a něco si přivydělat. Zní to skoro jako pohádka, jako sen.

Řekněme, že odpověď na otázku, zda jste schopni vzdát se určité míry tvůrčí svobody, by zněla „ano“. Jste tedy připraveni na to, že své materiály, které nabídnete, budete muset měnit a přepisovat podle představ různých redaktorů či šéfredaktorů. Musíte se

také připravit na to, že se budete učit nové disciplíně – psát takzvaně na klíč a dodržovat termíny. Časem totiž zjistíte, že je snazší se předem s redakcí domluvit, co by potřebovali, jaké téma byste pro ně mohli zpracovat, než nabízet z toho, co už máte. Tím se z vás stane „externista“ neboli člověk, který externě přispívá do novin a časopisů.

Začnete se zlehouchka otrkávat a zvykat si, že najednou musíte dokončit materiál, i když na to zrovna vůbec nemáte náladu, protože máte zkrátka termín odevzdání. Dříve jste si psali jen pro radost a jen tehdy, kdy se vám chtělo. Najednou jste však na sebe vzali už i určitou zodpovědnost, a to obnáší psát, i když se vám zrovna nechce. A nemyslete si, někdy to opravdu není snadné, protože to není stejné jako zatloukat hřebíčky. Zkuste najednou vychrlit vtipný a veselý fejeton, když je vám zrovna smutno na duši, protože třeba prožíváte ve svém osobním životě těžkou životní situaci, se kterou jste samozřejmě předem ani náhodou nepočítali. Bohužel, redakce s fejetonem počítá, a když ho nedodáte v termínu, můžete si také zavřít dveře k další spolupráci. Mnoho externistů takto skončí vlastně ještě dříve, než by vůbec pořádně začali. Neuvědomují si zodpovědnost, kterou najednou na sebe vzali, a myslí si, že jeden den sem nebo tam v odevzdání nic nezmění. Redakce však ví, proč má termíny odevzdávek, korektury si také žádají svůj čas stejně jako práce grafiků. A tiskárna pochopitelně také nepočká... A co čtenáři, zvyklí dostávat svůj časopis včas? Chápete? Externista je člověk, který má zodpovědnost a on něhož se očekává určitá míra osobní disciplíny. Proto s tím počítejte předem, než se začnete pokoušet udělat si ze své záliby příjemný přivýdělek. Příjemný bude totiž jen tehdy, pokud budete dodržovat všechna pravidla. V opačném případě spolupráce nenadchne ani redakci, ani vás a bude všem jen pro zlost.

Najednou musíte dokončit materiál, i když na to zrovna vůbec nemáte náladu, protože máte zkrátka termín odevzdání. Zatímco dříve jste si psali jen pro radost, najednou nesete už i určitou zodpovědnost. Někdy to opravdu není snadné. Zkuste najednou vychrlit vtipný a veselý fejeton, když třeba prožíváte ve svém osobním životě těžkou životní situaci. Bohužel, redakce s fejetonem počítá, a když ho nedodáte v termínu, můžete si také zavřít dveře k další spolupráci. Mnoho externistů takto skončí vlastně ještě dříve, než by vůbec pořádně začali.

Jakmile se však stanete úspěšným externistou, začnou se dít věci, které vám již teď mohou popsat. Nejprve budete prožívat euforii a budete nadšení. Zejména první zveřejněné materiály z vás udělají u rodiny a přátel hvězdu. Všichni na vás budou hrdí. Budete se velmi těšit na chvíle strávené psaním, protože váš den se začne dělit na dobu, kdy děláte své „civilní zaměstnání“, a na dobu, kdy píšete. Psaní vám přitom bude připadat stále zajímavější, dokonce mnohem zajímavější než to, co celý den řešíte v zaměstnání se svým šéfem, kde to je den co den víceméně stejné. Najednou zjistíte, že si za měsíc vyděláte na honorářích za psaní 6 tisíc a stačí vám k tomu vlastně jen víkendy nebo pár večerů, zatímco za celoměsíční dřinu ve svém klasickém zaměstnání si nakonec přinesete domů třeba 15 tisíc čistého. Začne vám to vrtat v hlavě, budete chvíli počítat. Objeví se vám v hlavě myšlenka, že kdybyste se živil jen psaním, měli byste více času i peněz a méně starostí.

Osobně vám doporučuji neukvapovat se a ponechat si své současné zaměstnání co možná nejdéle. Na psaní je pěkné to, že se dá dělat po večerech a víkendech a může se tak stát zajímavým přivýdělkem. Stanete-li se však na svých honorářích zcela závislí, bude vás čekat nelehký autorský život. Proč? Protože vás najednou začne zajímat počet

Stanete-li se na svých honorářích zcela závislí, bude vás čekat nelehký autorský život. Najednou vás začne zajímat počet publikovaných materiálů do měsíce. Počet, množství vás začne zajímat víc, než cokoliv jiného, co vás v souvislosti s psaním zajímalo dříve. Stanete se otrokem své záliby. Vaše svoboda bude tatam. Každý odmítnutý materiál pro vás bude totiž znamenat menší měsíční příjem.

publikovaných materiálů do měsíce. Ano, začne vás zajímat počet, množství a začne vás zajímat víc než cokoliv jiného, co vás v souvislosti s psaním zajímalo dříve. Zatímco dříve, když jste ještě měli své hlavní zaměstnání, mohli jste mávnout rukou nad odmítnutým materiálem, teď už to nejde tak lehce. Každý odmítnutý materiál pro vás znamená menší měsíční příjem. Stanete se otrokem své záliby, a to doslova. Vaše svoboda bude tatam. Mějte to na paměti, než v euforii a nadšení dáte ve svém zaměstnání výpověď.

Dalším faktorem, který hovoří pro setrvání v současném zaměstnání, je i jistá opotřebenost, která přichází u autorů věnujících se psaní plným časem daleko rychleji. Vaše zaměstnání se mnohdy může stát velice cenným zdrojem inspirace, což vidíme na mnoha písičích lékařích nebo třeba právnících. Takže žádné ukvapování, přejít na volnou nohu se dá vždy! Možná se usmíváte a říkáte si: „Ona s námi jedná jako s dětmi!“ Nikoliv. Mám již své zkušenosti a nechci se znovu dožít okamžiku, kdy mi zazvoní některý z kurzistů u dveří a bude říkat: „Vy jste mě nevarovala, že život autora na volné noze je tak těžký!“

1.5 TVŮRČÍ PSANÍ JAKO HLAVNÍ OBŽIVA

Je zajímavé, že mnoho účastníků kurzů se již na jejich počátku zajímá o to, jak vlastně vypadá život autora. Ptají se, jaké to je být „na volné noze“, a ve skrytu duše touží po této svobodné kariéře. Někteří se dokonce ptají, zda mají po absolvování kurzu ihned zanechat svého současného zaměstnání a začít se plně věnovat jen psaní. Jak to tedy je s tím sladkým životem na volné noze?

Věřte, nebo ne, jen málokdo se má tolik co ohánět jako autor na volné noze. Zakázky si sháníte sami, co prodáte, to prodáte... Náklady za telefony i dopravu nesete na svých bedrech a nikdo nepočítá s tím, že by vám je uhradil. Máte přeci honorář! Abyste si vydělali alespoň těch průměrných 15 tisíc měsíčně, bude to pro vás znamenat pořádnou honičku. Budete muset prodat do televize buď alespoň 3 scénáře nějakého průměrného pořadu měsíčně, nebo budete muset publikovat nejméně 5 rozsáhlejších materiálů v tisku. To všechno do jednoho měsíce. Jistě uznáte, že to není zrovna málo! Ne že byste to nezvládli napsat, ale daleko složitější je sehnat zákazníky, kteří si od vás vaše „zboží“ koupí.

MĚLI BYSTE VĚDĚT

Běžným rysem života na volné noze je fakt, že jeden měsíc si vyděláte hodně, a druhý třeba nic, nebo že se tři měsíce nezastavíte, a potom nemáte půl roku do čeho píchnout.

Běžným rysem života na volné noze tak je fakt, že jeden měsíc si vyděláte hodně a druhý třeba nic, nebo že se tři měsíce nezastavíte, a potom nemáte půl roku do čeho píchnout.

Jelikož vás při životě na volné noze zajímá hlavně počet publikovaných materiálů do měsíce (musíte přeci platit složenky a z něčeho žít), o to méně máte šanci si vybírat.

Nemůžete najednou odmítnout téma jen proto, že byste o něčem takovém za normálních okolností ani psát nechtěli. Nemůžete odmítnout ryze komerční zakázku nevalné kvality i nápadu, protože zrovna taková je třeba dobře honorovaná. A nebudete se ani moc bránit, když vám redakce začne materiály měnit, protože buď k tomu dáte souhlas, nebo se s vámi prostě rozloučí. Když jste na volné noze, nemůžete si moc často dovolit luxus říkat „sbohem a šáteček“.

Můžete mi věřit, že vím, o čem mluvím. Jako autorka na volné noze jsem prožila 9 let a po většinu času mým velkým štěstím byly televizní pořady, na které jsem měla dlouhodobější smlouvy, a tedy i záruku každotýdenní práce. Samozřejmě (a jak jinak), právě za tyto typy pořadů jsem byla vředy kritickou nejvíce vláčena. Osobně jsem si však tento problém dávno vyřešila. Řekla jsem si totiž: „Psaní je můj život a chci se mu věnovat plným časem. Z něčeho ale musím také žít, takže neposuzuji zakázky podle toho, jestli to je komerční brak, nebo ne. Zakázku přijmu tehdy, pokud vím, že se pod ni budu schopná bez pocitu studu podepsat vlastním jménem.“ A mohu říct, že se do dnešního dne skutečně nestydím za nic, pod čím byl můj podpis. Je důležité, pokud se na tuto dráhu dáte, abyste si také vytvořili vlastní stanovisko a postoj. Překvapí vás totiž, jak často budete s tímto problémem konfrontováni. Zjistíte, že autoři se dělí v podstatě na dvě skupiny – na ty, kteří přijímají komerční zakázky, a na ty, kteří je nepřijímají. Bohužel, ti druzí těmi prvními velmi opovrhují. Z vlastní zkušenosti ale musím říct, že většinou zcela neoprávněně. Zažila jsem dost případů, kdy byl takový autor nakonec dohnán finančním nedostatkem k tomu, aby šel škemrat o komerční práci, a najednou s údivem zjistil, jak je to složité, úmorné a kolik si to žádá tvůrčí energie. Hodně lidí si totiž myslí, že pracovat na komerčních projektech žádnou práci nestojí, že je to vlastně jen takové nějaké „hala bala“ a spoustu peněz k tomu. Ve skutečnosti jsou to ale dost tvrdě vydřené honoráře. Je důležité, pokud se na profesionální psaní dáte, abyste si k problému komerční a nekomerční tvorby vytvořili vlastní stanovisko a postoj.

O ČEM SE NEMLUVÍ

Jak tedy zní odpověď? Dělat psaní jako hlavní obživu, nebo ne? Pokud je pro vás psaní hodně důležité, pak asi ano. Uvědomte si však, že nemusíte za každou cenu být na volné noze. Můžete se nechat zaměstnat v nějaké redakci a mít jistotu určitého měsíčního příjmu. Nenechtejte se zlákat vidinou lehkého výděлку a spousty volného času, vyspávání do desíti a neexistenci šéfa. Život na volné noze je vhodný jen pro autora maximálně disciplinovaného, schopného striktně dodržovat dohodnuté termíny a plnit zadané úkoly vzorně, aniž by měl nad sebou stále přítomný bič a dohled. Jestli tohle neumíte, nezkoušejte s tím začít. Život na volné noze by vás zavedl tak maximálně do dluhů a problémů.

MĚLI BYSTE VĚDĚT

Život na volné noze je vhodný jen pro autora maximálně disciplinovaného, schopného striktně dodržovat dohodnuté termíny a plnit zadané úkoly vzorně, aniž by měl nad sebou stále přítomný bič a dohled.

1.6 JAKÁ JE ŠANCE STÁT SE SLAVNÝM?

Chcete slyšet upřímnou odpověď? Ta šance je zatraceně malá... Ale jak víme všichni, nádeje umírá poslední a důležité je to alespoň zkusit. Pojdme si tedy trochu o té psavecké slávě popovídat.

Představa, že se narodí geniální spisovatel, který stane se slavným, jakmile napíše svou prvotinu, je přeci jenom poněkud zkreslená. Je třeba si uvědomit ihned na počátku této dráhy, že úspěch je mrcha vrtkává a ze všeho nejméně je ovlivněna talentem autora. Stát se úspěšným spisovatelem nebo scenáristou v sobě v první řadě zahrnuje velkou míru flexibility. Věřte nebo ne, dokud stojíte na počátku své dráhy a nikdo vás zatím ještě nezná, jste ve skutečnosti nejsvobodnější. Můžete si psát, co chcete a jak chcete. Ve chvíli, kdy začnete jednat o vydání své knihy a nebo třeba o natočení svého scénáře, začnete se dostávat do soukolí šoubyznysu, ve kterém vás začne ovládat a usměrňovat celá řada

O ČEM SE NEMLUVÍ

Zjistíte, že to, co jste vytvořili a honosně nazývali například románem, není ničím jiným než pouhým produktem, výrobkem, který se musí dobře prodávat. Na prodej toho vašeho výrobku má přitom každý jiný názor a vy se začnete dostávat do nemalého tlaku.

lidí. Zjistíte, že to, co jste vytvořili a honosně nazývali například románem, není ničím jiným než pouhým produktem, výrobkem, který se musí dobře prodávat. Na prodej toho vašeho výrobku má přitom každý jiný názor a vy se začnete dostávat do nemalého tlaku. Najednou zjistíte, že prostor vaší tvůrčí autorské svobody se začne povážlivě zmenšovat a že v zájmu prodejnosti výrobku, v zájmu toho „být na pultech“, začnete na jednu slevovat a slevovat a slevovat... Až si nakonec budete klást otázku, zda je to skutečně to, co jste chtěli vlastně napsat.

Být známým a úspěšným autorem, dostat se na úroveň Hrabalů, Páralů, Vieweghů a Pawlowských, to znamená mít i pořádný kousek štěstí, potkat ty „správné“ lidi a někdy také mít na to všechno ten „správný žaludek.“ Přesto, není to cíl nemožný a lze ho dosáhnout. Budete-li si to však představovat jako ideální způsob obživy, kdy si v teple domova budete psát na papír své fantazie a „oni“ vás za ně budou platit, budete zklamání. Budete svádět boj se svým vlastním já... A protože většinou musíte platit účty, budete psát mnoho věcí tak, jak byste je jinak nenapsali. Jednou za čas se vám poda-

MĚLI BYSTE VĚDĚT

Jednou za čas se vám podaří napsat něco, do čeho vám nebude zasahovat mnoho lidí, ale jinak budete ve vleku komerce. A váš talent? Ten bude přebudován na schopnost reagovat na požadavky vydavatele, šéfredaktora nebo televizního dramaturga. Bude přebudován na jakousi flexibilitu, která z vás může udělat žádaného autora. Žádaný autor, pokud bude mít hodně dobře vedenou svou vlastní reklamní kampaň a bude co nejvíce vidět na veřejnosti, se může stát autorem slavným.

ří napsat něco, do čeho vám nebude zasahovat mnoho lidí, ale jinak budete ve vleku komerce. A váš talent? Ten bude přebudován na schopnost reagovat na požadavky vydavatele, šéfredaktora nebo televizního dramaturga... Bude přebudován na jakousi flexibilitu, která z vás může udělat žádaného autora (žádaného ze strany zadavatele). Žádaný autor se potom, pokud bude mít hodně dobře vedenou svou vlastní reklamní kampaň a bude co nejvíce vidět na veřejnosti, může stát zároveň autorem slavným. Proč myslíte, že má třeba Halina Pawlowská své Baná-

nové rybičky v televizi? Žijeme bohužel v době, kdy je známý obličej velmi důležitá komodita. „Ta Pawlowská z televize“ prodá samozřejmě mnohem více výtisků své knihy než jen „nějaká“ Pawlowská.

Připravte se také na to, že stát se slavným a známým autorem obnáší pořádnou dávku dřiny. Ať už píšete pro vydavatele nebo třeba pro televizi, vždycky to od vás bude vyžadovat mnoho hodin strávených přípravou (než vůbec budete moci začít psát) a někdy i hodiny strávené na telefonu. Studenti se vždy diví, co všechno spadá například do povinností scenáristy a že to zdaleka není vždy pouze psaní. A kromě toho, pokud budete chtít být slavní, bude vám moře času zabírat právě práce na vlastní slávu. Budete muset jezdit po besedách, po různých akcích, dávat rozhovory a hodně se ukazovat. K tomu ale stále platí, že potřebujete spoustu času hlavně k tomu, abyste mohli dobře psát. Budete „makat“ 20 hodin denně, abyste se dostali na vysněnou příčku, to vám tady s jistotou říkám. Váš výsledek je přitom nejistý, protože není nic vrtkavějšího než sláva.

Budete „makat“ 20 hodin denně, abyste se dostali na vysněnou příčku, to vám tady s jistotou říkám. Váš výsledek je přitom nejistý, protože není nic vrtkavějšího než sláva.

MĚLI BYSTE VĚDĚT

Ovšem ze všeho nejdůležitější je to, abyste si udělali jasno v jedné věci – chcete být dobří, nebo slavní? Teď se možná smějete a říkáte, že nejradši oboje současně. To by byl samozřejmě ideální stav. Ale kdybyste si skutečně měli vybrat, budete chtít být dobrým spisovatelem, nebo slavným spisovatelem? Je totiž třeba si uvědomit, že v současné mediální době to vůbec nejsou stejné věci. Udělat někoho slavným, to je jen otázka dobře připravené kampaně. Stát se skutečně dobrým spisovatelem, to je záležitost mnohem složitější. Buďte opatrní, abyste kvůli honičce za slávou nakonec nezapomněli, proč jste s psaním kdysi vlastně začínali. Každá sláva dříve či později pomine. Dobrá knížka, dobrý článek, reportáž, sloupek nebo fejeton, ty zůstávají. Rozhodněte se, co z toho je pro vás tím skutečným hnacím motorem. Ušetříte si tak mnohá zklamání.

Nakonec vám prozradím jednu důležitou věc: Nemyslete si, že až budete vydávat svou desátou knihu a točit svůj padesátý scénář, že si budete jistí svým talentem. Možná, že vás doba přinutí se tak „na oko“ jen tvářit. Ve svém nejhlubším nitru však budete pochybovat. A při zpětném pohledu si budete říkat, že jste to měli napsat úplně jinak... Nezoufejte! Tím netrpíte jen vy, ale všichni (nearogantní, nenamýšlení a poctiví) autoři!

Chcete být dobří, nebo slavní? Je si totiž třeba uvědomit, že v současné mediální době to vůbec nejsou stejné věci. Udělat někoho slavným, to je jen otázka dobře připravené kampaně. Stát se skutečně dobrým spisovatelem, to je záležitost mnohem složitější.

O ČEM SE NEMLUVÍ

1.7 PRAKTIKA

MALÝ TEST VAŠICH PŘEDPOKLADŮ PRO NOVINÁŘSKOU ČI SPISOVATELSKOU PRÁCI

První praktika vám nabízí test, který vám prozradí, jak na tom jste se svou slovní zásobou a do jaké míry jste schopni úspěšně pracovat s českým jazykem jakožto svým hlavním nástrojem. Aby měl test skutečně vypovídající hodnotu, měli byste si na jeho

vypracování dát časový limit 15 minut. Správné odpovědi naleznete v klíči, v závěru učebnice. Podle počtu bodů (návod na vyhodnocení najdete rovněž v klíči) potom poznáte, jak si momentálně stojíte.

- a) Jaká znáte slova stejného nebo podobného významu ke slovům: dům, vynikající, krabice, úsporný, oděv, demokratický
- b) Jaká znáte slova opačného významu ke slovům: horký, mrtvý, láska, nepřítel, včas
- c) Napište alespoň 3 příklady různého významu, kde můžete použít slovo: oko
- d) Která z těchto slov nejsou mnohoznačná, tzn. která můžete použít jen v jediném významu: bruslit, lhát, koruna, hodiny, hory, Afrika, plácat, televize
- e) Vysvětlete význam těchto slovních spojení: škrábat jako kocour; nechat někoho na holičkách; pracovat do úmoru; koukat jak husa do flašky; lhát, jako když tiskne
- f) Co nemůže být otevřené: pohled, rozhovor, projev, duše, diskuse
- g) Doplněte vhodné slovo: tahat někoho za; pálit si pro někoho; strkat do něčeho; je to pro mě vesnice; nevědět, která; spát jako; číst mezi
- h) Přečtete si níže uvedenou povídku a potom vyjádřete (vyprávějte) příběh co nejpřesněji deseti slovy (počítáme i spojky a předložky) – slov nesmí být méně ani více.

POVÍDKA

(autor: Bruno Ferrero, ze sbírky „Příběhy pro potěchu duše“, vydalo nakl. Portál, Praha 1996)

Dva vrabčáci si šťastně našli úkryt před zimou na jednom stromě. Tím stromem byla vrba. Jeden z vrabčáků se uhnízdil na samém vršíčku vrby, zatímco druhý si našel místo dole, tam, kde se strom začínal rozvětlovat.

Po nějakém čase se chtěl horní vrabec začít kamarádit. Aby začal řeč, zaštěbetal: „Čimčim, jak jsou ty listy krásně zelené!“

Vrabec zezdola to však vzal jako provokaci. Suše se ozval: „Jsi snad slepý? Ty nevidíš, že listy jsou bílé?“ Horní vrabec se rozzlobil: „Ty sám jsi slepý! Jsou zelené!“ Dolní vrabec se zobákem zvednutým vzhůru rozčileně čimčaroval: „Sázím své peří z ocasu, že jsou bílé. Ty ničemu nerozumíš. Jsi blázen!“

Vrabec z vršku cítil, jak mu začíná vřít krev, nerozmýšlel se a vrhl se ke svému protivníkovi dolů, aby mu dal co proto. Druhý vrabec si to samozřejmě nenechal líbit, a tak poskakovali proti sobě, peří na krku vzteky naježené. Právě se do sebe chtěli pustit, ale ještě předtím zvedli hlavičky a podívali se vzhůru, aby každý z nich podpořil svou pravdu. Vrabčák, který sem sletěl shora, překvapením jen vydechl: „Čimčim, koukej, ony jsou skutečně bílé.“ Obrátil se ke svému sokovi a nabídl mu: „Pojď se schválně podívat na ty listy seshora, tam, odkud jsem se na ně díval předtím já.“

A tak společně zalétli na vršek vrby a tentokrát začimčarovali společně: „Koukej, ty listy jsou zelené!“